JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Ala-Hakula, Riikka; Roiha, Taija

Title: Kohtuutonta diivailua : hillittömyys kaataa raja-aitoja

Year: 2019

Version: Published version

Copyright: © Nuoren voiman liitto 2019

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Ala-Hakula, R., & Roiha, T. Kohtuutonta diivailua : hillittömyys kaataa raja-aitoja. Nuori voima, (6), 37-43. https://nuorivoima.fi/lue/essee/kohtuutonta-diivailua-hillittomyys-kaataa-raja-aitoja

Evelin Kask

Kohtuutonta diivailua – hillittömyys kaataa raja-aitoja

ESSEE | RIIKKA ALA-HAKULA & TAIJA ROIHA | 21.1.2020

Illuusio luksuselämästä vaatii työtä, mutta diiva ei kavahda liioittelua. Riikka Ala-Hakulan ja Taija Roihan essee tervehtii transgressiivista diivaa.

Olen Diiva, kaikki mitä kerron on totta. Sulje silmäsi, uneksi kauneimmasta mitä olla saattaa. – Monika Fagerholm (*Diiva*, 2000)

Äidillä on myös tapana sanoa: ”**Todellisuus on realistisempi kuin sinä. Mutta jatka sinä vain haaveilua.**” – Monika Fagerholm (*Diiva*)

Jokainen, joka yrittää määritellä diivan yksiselitteisesti, on tuomittu epäonnistumaan. Diiva on moniulotteinen ja lokeroihin sopimaton hahmo, jolla on yhtä monet kasvot kuin Hollywoodissa on tähtiä. Emmekä nyt puhu vertauskuvin: esimerkiksi näyttelijä **Joan Crawfordin** kerrotaan hyödyntäneen **Richard Cromwellin** hänestä tekemää näköisnaamiota voidakseen kadota julkisuudesta ja vältellä ikävystyttäviä haastatteluita. Sepäs kaksinaamaista!

Diiva on narsistinen, turhamainen, herkkänahkainen ja teennäinen tähti, joka pitää maailmaa yhtenä suurena näyttämönä, sivaltaa **Simone de Beauvoir** *Toisessa sukupuolessa* (2011/1949). Parrasvaloissa patsasteleva ylitsepursuava diiva tulkitaan helposti suosionhakuiseksi hurmuriksi, joka saavuttaa valtaa ainoastaan suhteessa miehisen haluun ja arvonantoon. Diiva näyttäytyy tällöin kaikkea muuta kuin patriarkaalisista valtarakenteista vapautuneena feministinä.

> *Diivat ovat "perustavasti eksessiivisiä: liian äänekkäitä, liian lahjakkaita, liian kunnianhimoisia, liian tunteellisia, liian näkyviä".*

Myös akateemikot ovat usein päätyneet luonnehtimaan diivan olemusta runsauden ja ylettömyyden kautta. Musikaalidiivoja tutkineen **Michelle Dvoskinin** (2016) mukaan diivat ovat "perustavasti eksessiivisiä: liian äänekkäitä, liian lahjakkaita, liian kunnianhimoisia, liian tunteellisia, liian näkyviä". Kuvaus muistuttaa **Hélène Cixous'n** naiskuvaa, jossa nainen "ei pysy paikoillaan" vaan "tulvii yli äyräidensä". Tämä ylenpalttisuus on miehille kauhistuttavaa.

Jos vilkaiset sanakirjaa, huomaat, että siellä diiva merkitsee palvottua laulajatarta, näyttelijätärtä ja tähteä tai suurieleisesti oikuttelevaa ja teeskentelevää ihmistä. Määritelmät jäävät valovuosien päähän diivasta, sillä hahmo yhdistää synestesiasta ammentavan esteettisyyden ja kiihkeän, luokkarajat ylittävän poliittisuuden. Monikasvoisen diivan taakse kätkeytyvää itsenäistä toimijaa ei aina ole helppo nähdä. Ei lopeteta diivaan tutustumista tähän.

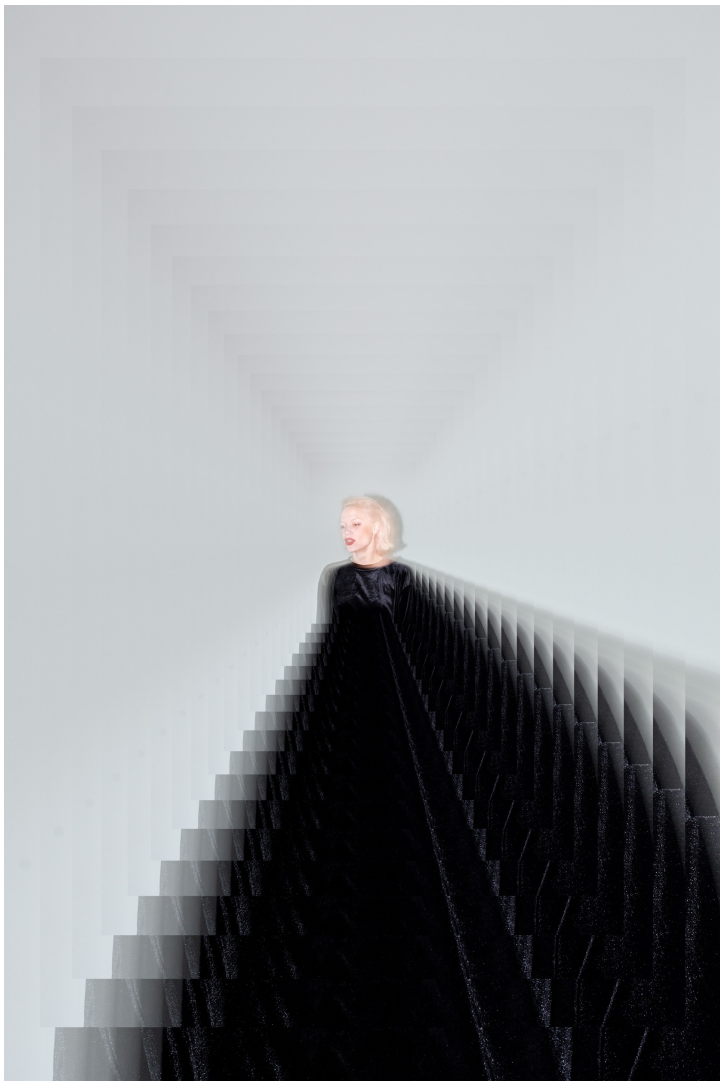

Tervehtikää diivaa!

Vaikka diivat ovatkin romanttisessa ja seksuaalisessa mielessä haluttua seuraa, ovat nämä suhteet diivoille vain yksi elämän sivujuonteista – keskeisempää on itsensä toteuttaminen toisenlaisin keinoin. Vastoin yleisiä uskomuksia diivat eivät ole mitään laiskottelijoita. Illuusio luksuselämästä on raskaiden ponnisteluiden kirkas lopputulos. Maineikas lausahdus kuuluu: *You wanna live fancy? Live in a big mansion? Party in France? You better work bitch!*

Varakkuus ei ole diivana olemisen edellytys: hän voi olla niin upporikas kuin rutiköyhäkin.

Sukupuolensa, luokkansa, ”rotunsa”, seksuaalisuutensa, vallitsevan poliittisen tilanteen tai näiden kaikkien vuoksi diivalta on jossain dramaattisen elämänsä käänteessä evätty pääsy materiaalisiin resursseihin. Toisin kuin **Charles Baudelairen** kuvaama dandy, joka ei kaipaa niinkään kahisevaa kuin rajatonta luottoa, diiva rakastaa rahaa ja mielellään kylpee siinä. Jos diivalla on varoja, ei hän piilottele niitä porvarillisen hillityn olemuksen taakse. Mutta kuten **Billie Holiday** omaelämäkerrassaan kirjoittaa, valkoisinkaan povea vasten painettu satiini tai näyttävin hiuksiin asetettu keikarinkukka ei riitä häivyttämään kaltoinkohtelun historian pitkää varjoa. Koska tragedia kulkee aina diivan mukana, on osattava tanssia aina kun siihen aukeaa mahdollisuus.

> *Illuusio luksuselämästä on raskaiden ponnisteluiden kirkas lopputulos.*

Diiva räjäyttää kaiken. Verratkaamme häntä dandyyn, joka seuraa orjallisesti

pukeutumisoppaita imitoiden näiden tyyliä. Säännöt hallittuaan hän saattaa poiketa niistä aavistuksen verran, mutta tuon poikkeamankin tarkoitus on pikemminkin alleviivata hänen kykyään hallita rakenteita kuin haluaan uudistaa niitä. Diiva sen sijaan ilmaisee itseään pöyhkeästi siten miten häntä sattuu huvittamaan ja sillä materiaalilla, mikä saatavilla on. Asuntovaunusta voi sisustaa palatsin ja timanttirintaneulat varastaa panttilainaamosta.

Juuri hillittömyys tekee diivasta luokkien ja sukupuolten raja-aitoja kaatavan radikaalin, jota ei voi asettaa mihinkään yksiselitteiseen kategoriaan. Jatkuvaa luokkanousua tekevä diiva ei yritä sulautua keskiluokkaan, vaan keskittyy elämään nautinnollisesti ja omaehtoisesti. Feminiinisyyden ylikorostaminen saa diivan alleviivaamaan sukupuolten keinotekoista luonnetta horjuttaen näin naiseuden luonnollistettua perustaa. Ei olekaan sattumaa, että diivat ovat nousseet queer- ja drag-kulttuurien ikoneiksi. Diiva sanoo ja tekee, siis on! Imekää siitä, sukupuoliessentialistit.

Diivan kokemusmaailma

> Naisen tehtävä on tutkia, löytää, keksiä, ratkaista ongelmia, heittää läppää, tehdä musiikkia – kaikki tämä rakkaudella. Toisin sanoin: luoda taianomainen maailma.
> –Valerie Solanas (SCUM-*manifesti*, 1968/2011)

> Tiedättekö mitä suffragetit tarvitsevat? Piiskan ja haaremin. –

Colette (*Intohimon salaisuudet*, 1999/2001)

Diivat eivät ole kautta historian painaneet alas aistejaan, tunteitaan, eivätkä intuitiotaan, kun he ovat kuvanneet maailmaa esittävissä taiteissa ja kirjallisuudessa. Merkillisyys, ikimuistoisuus ja intensiivisyys kuuluvat diivan itseilmaisuun. ”Uskon itseeni, olen oikealla polulla!”, kuten matriarkka **Mamacita** julistaa. Diiva ei kiellä kokemusmaailmaansa, vaikka muut eivät siitä kuullessaan lankeaisikaan hänen jalkojensa juureen. Ylvästä suhtautumista voi pitää oikullisena tai jyräävänä, mutta niin taiteessa kuin politiikassakin on pohjimmiltaan kyse siitä, kenen kokemus maailmasta otetaan huomioon.

Cixous’n *Medusan nauru* (1975/2013) on ylenpalttinen kirjoituskutsu maailman ihmeellisesti kokeville diivoille. Myös *Purkauksia* (1975/2013) on kirjoittamisella ilottelua: ”Huudahdus, kiljahdus, hengähdys, ulvahdus, yskähdys, oksennus, musiikki. Se pääsee ilmoille. Se häipyy. Juuri näin hän kirjoittaa, niin kuin eteenpäin sinkoutuva ääni – – ” Kutsuista ei jää kenellekään epäselväksi, miten maaginen ja eksentrinen on teoksen kirjoittajan oma mieli, joka yhdistää teoreettisen ajattelun ja alitajunnan näyt. Lisäksi erehdyt, jos ajattelet, että hänelle työ olisi ikävää puurtamista. Ei!, Cixous’lle se on ”rakkaussuhteen analogia”. Goottilaiset ruusuja rakastavat pöyhkeilijät kaikkialla voivat yhtyä hänen loisteliaaseen nauruunsa ja alkaa näkijöiksi.

> *Cixous'n Medusan nauru on ylenpalttinen kirjoituskutsu maailman ihmeellisesti kokeville diivoille.*

Oman kokemuksen arvostaminen vaatii diivalta asennetta. **Virginia Woolf** kirjoittaa esseessään ”Professions for Women” miehisessä kirjallisuuden kaanonissa esiintyvästä naisen ihanteesta, joka on tietenkin kodin enkeli (*Angel in the house*). Se ei anna omassa huoneessa työskentelevälle kirjoittajalle hetkeäkään rauhaa, vaan painostaa häntä alentamaan itsensä: kaunistelemaan ja ilmaisemaan mielipiteensä hellästi ja jopa valehtelemaan omista kokemuksistaan. Tämä jos mikä rajoittaa ihmisen älyn, mielikuvituksen ja kekseliäisyyden ilmaisua!

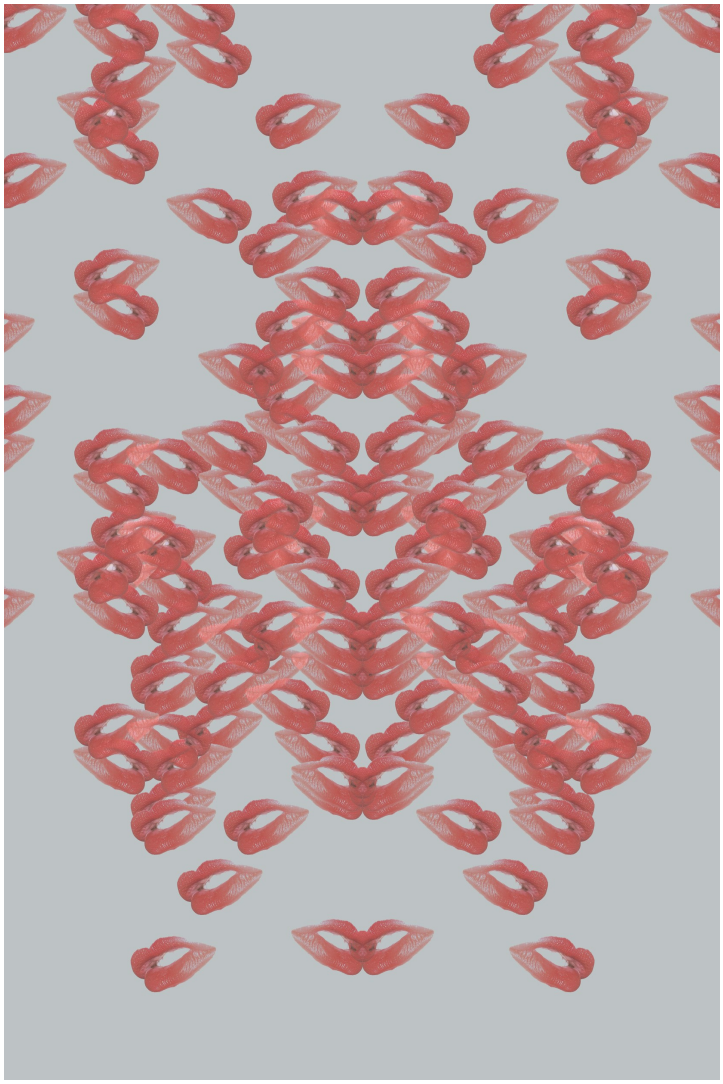

Jos omassa huoneessa työskentelevä kirjoittaja eksyy hetkeksikin miellyttämisen tieltä, tämä patriarkaalisen tradition kummitus aloittaa riivaamisen. Kummitus on vaikea tappaa, mutta muuta mahdollisuutta ei ole. Tällöin muistakaa Beauvoir! Ikonisen intellektuellin ura alkoi nuoruuden päiväkirjoista, jolloin hän tunsi ”maailmaa varsin vähän” ja hänellä ei ollut mielestään ”mitään sanottavaa”. Heti ei tarvitse olla täydellinen, silti voi jättää unohtumattoman jäljen kirjallisuuden kaanoniin!

> *Ei voi kiistää, etteikö Simone uskonut kokemukseensa yhtä lujasti kuin tiiliskiven kokoisiin kirjoihin.*

Naisen subjektiivinen havainto todellisuudesta on yleistettävissä, tykittää Beauvoir *Toisessa sukupuolessa*. Tiedetään, tiedetään – tuskallisen yksiulotteinen näkemys! Mutta ei voi kiistää, etteikö Simone uskonut kokemukseensa yhtä lujasti kuin tiiliskiven kokoisiin kirjoihin. Ja tiiliskivi se vasta lentääkin komeasti päin patriarkaattia hajottaen säpäleiksi valtaa, kuten myös trans- ja queer-aktivistit osoittivat Stonewallin mellakoissa, joista myöhemmin kehkeytyi koko perheen Pride-marssiperinne. Vaikka toisin voisi luulla, aktivismillaan tai

kielitajullaan ylpeilevät diivat eivät ole koskaan halunneet yksin valokeilaan. Kysykää vaikka **Marsha P. Johnsonilta,** hän kyllä tietää**.** Mutta anteeksi, ettehän te voi! Hänet murhattiin ja pyyhittiin historiankirjoista. Painakaa nyt viimeistään mieleenne tuo nimi: Marsha P. Johnson, kukkia hiuksissaan. Diiva, johon maailma ei ollut valmis, ja joka siten muutti kaiken.

”Budoaari on tätä nykyä työhuone”, kirjoittaa **Colette**, erityisesti ranskalaisen 1920-luvun homoseksuaalisen kulttuurin ja iloittelun kuvaamisesta palvottu kirjailija. Colette, joka oli omien sanojensa mukaan ”henkinen hermafrodiitti”, sekoittaa romaaneissaan alkemistisesti aistihavaintojaan. Sen lisäksi, että hänen vaatimuksiinsa kuului Woolfin oman huoneen ja 500 punnan sijaan ”viisikymmentätuhatta vuodessa ja oma huvila, johon kuului taitava kokki, suuri puutarha ja kaunis palveluspoika”, hän vähät välitti normatiivisista sukupuolirooleista ja heteronormiin rajoittuvasta seksuaalisuuden kuvaamisesta. Ajan puritaaniset suffragetit eivät häneen vedonneet tai hänen itseilmaisuaan rajoittaneet. Coletten kurtisaaneilta lainaamassa radikaalissa unelmassa oli mahdollista elää sukupuolirajat ylittävänä kirjailijana yksin mutta seksuaalisesti tyydytettynä.

> *“Duras korostaa, ettei*

miehille voi puhua kirjoittamisesta. He eivät ymmärrä eivätkä hyväksy naisen kirjoittamista.

Diiva puhuu aina totta, kun hän kirjoittaa kirjallisuudesta, politiikasta, moraalista ja intohimosta. Eikö niin? Teoksessaan *Kirjoitan* (2000/1993) **Marguerite Duras** kertoo keskitysleirille joutuneesta aviomiehestään, elämänsä rakkaudesta, jonka kuoleman jälkeen hän vaipuu suruun. Kymmenen vuotta yksin kirjojen ääressä Mauvillen talossa ilman puolisoa on raju saavutus, mutta Duras on tunnettu ylettömyydestään. Paitsi että kohta Duras kuvaa jo intohimoisesti rakastajaa, joka hänellä tuolloin oli. Ristiriitaisuuden hän kuittaa diivamaisella toteamuksella: ”En puhunut hänen kanssaan mitään."

Myös muissa autofiktiivisissä pienoisromaaneissaan Duras korostaa, ettei miehille voi puhua kirjoittamisesta. He eivät ymmärrä eivätkä hyväksy naisen kirjoittamista. Diivan elkein hän laittaa oman havaintonsa ja kirjallisen lahjakkuutensa ihmissuhteiden todellisen läheisyyden edelle ja suojelee omaa öistä tapaansa kokea todellisuus.

Piikikkäät ruusut

> Nuo piikikkäät naiset on luotu ruusuja varten. He ovat ”kuuliaisia”, mutta kuuliaisia vain elämälle. – Hélène Cixous (*Medusan nauru ja muita kirjoituksia*, 1975/2013)

Sen sijaan että diiva olisi aina nuori, kaunis tai rikas, hän kuvaa mielikuvitustaan prameasti ja eksessiivisesti. Diiva ilmaisee intuitiotaan häpeilemättä, mikä on taiteellisesti kiinnostavaa, koska se on kaikkein jäljittelemättömintä kokemuksen kuvaamista. Intuitio on myös piikikäs! Sen kautta ilmenevät tuntemukset eivät ole objektiivisesti tai älyllisesti jaettavissa.

Usein hänen asunaan olivat pelkät säilykepurkeista ja koiran talutushihnoista kyhätyt rintaliivit ja päässä leipomosta ostettu luumukakku!

Dadaismin säväyttävin hahmo, **Paronitar Elsa**, herätti huomiota 1920-luvun Pariisin kaduilla kulkiessaan. Ei ihme, koska usein hänen asunaan olivat pelkät säilykepurkeista ja koiran

talutushihnoista kyhätyt rintaliivit ja päässä leipomosta ostettu luumukakku! Hän mainitsi ansiokkaasti vibraattorin koneromantiikkaa henkivässä runoudessaan aikana, jolloin masturboinnista saatu nautinto oli tabu. **Hemingway** häikäistyi paronittaren poetiikasta toimittaessaan runoja *Transatlantic Review* -lehteen. Rutiköyhä paronitar joutui usein kauheisiin kahakoihin taloudellisten tukijoidensa kanssa. Dadaisti **Bernice Abottin** kanssa välienselvittely eskaloitui niin, että Elsa murtautui hänen asuntoonsa ja varasti sieltä valokuvaajalle aiemmin lahjaksi antamansa teoksen. Hän antoi sen heti uudelle ystävälleen, surrealisti ja kirjansitoja, **Mary Reynoldsille**. Varsin piikikästä!

Antakaapas kun kerromme teille Mamacitasta! Hänestä päätetään tehdä dokumentti mistäs muustakaan kuin hänen omasta pyynnöstään. Meksikolainen 95-vuotiaan matriarkka elää hulppeassa kartanossa palvelijoiden kanssa, mihin hänellä on varaa kauneusbisneksellä ansaitsemansa omaisuuden ansiosta. Selväksi kuvauksissa käy, ettei kukaan voi ohittaa Mamacitan intuitiota. Yhtäkkiä kesken työn hän julistaa, ettei kuvausryhmä ei ole talossa yksin, sillä läsnä on kummituksia. ”On harmi, ettei kukaan muu pysty näkemään heitä, mutta kuvaa heitä silti!”, hän huokaisee säälivästi.

Kamera kääntyy kohti olohuoneen loisteliaita mattoja ja antiikkihuonekaluja, mutta ketään ei näy. Dokumenttia ohjaava pojanpoika kysyy, pitäisikö hänen mennä katsomaan, onko huoneen perällä jotain. ”Olisi kohteliasta edes tervehtiä heitä”, kuuluu Mamacitan kylmänviileä vastaus. Pojanpoika menee huoneen keskelle, jolloin matriarkka ohjaa häntä: ”Sano, hyvää

iltapäivää ja että puhut isoäitisi puolesta; sano, että haluat heidän rakastavan ja kunnioittavan häntä. Hänen kimppuunsa ei saa hyökätä!”

> *Mamacita puolestaan ajattelee 95 vuoden iässä vääjäämättä lähestyvän kuolemansa vuoksi, että rakastajan ottaminen olisi brutaalia.*

Diivan iällä ei ole väliä: hän voi olla teini-ikäinen filosofi tai todella vanha viettelijä. Ekstravaganttiutta, puoleensavetävyyttä, elämäntyötä, piikikkyyttä ja iloittelua ei lasketa numeroissa. Elokuvassa *Harold and Maude* (1971) kuvataan 79-vuotiasta kiharapäistä Maudea,

joka elää alemman keskiluokan diivailevaa, kitschiltä tuoksuvaa elämää. Yläluokkaiseen perheeseen kuuluva 19-vuotias Harold rakastuu Maudeen nuorista vaimoehdokkaista huolimatta. Kesken sydänkäpysten huviautoilun poliisi pysäyttää heidät ja pyytää Maudelta ajokorttia, jolloin vastaus kuuluu: “En usko niihin!” Valitettavasti Maude kuolee samana päivänä, jona Harold pyytää häntä vaimokseen.

Mamacita puolestaan ajattelee 95 vuoden iässä vääjäämättä lähestyvän kuolemansa vuoksi, että rakastajan ottaminen olisi brutaalia. ”Se miesraukka joutuisi kärsimään ilman minua”, hän huokaisee. Kuka sanoo, ettei diiva koskaan ajattelisi muiden parasta!

Diiva näyttämöllä

> Ja siinä missä mies ottaa (mitenkuten) riskin ja vastuun toimia julkisen alueella, suurten muutosten näyttämöllä, naisten rooli on suhtautua välinpitämättömästi tai vastustaa tuota aktiivisuutta – hänhän edustaa vakiota, on aina jollain tapaa sama, arkipäiväinen ja iänikuinen. – Hélène Cixous (*Medusan nauru ja muita kirjoituksia*)

Natalian oli uskallettava astua kulisseista näyttämölle, suoraan kohdevalon sokaisevaan poltteeseen,

siihen maagiseen pisteeseen, jossa hän riitti itse itsellensä. – Laura Lindstedt (*Ystäväni Natalia*, 2019)

Estradille häpeilemättömästi nousevilta naisilta on usein haluttu riistää toimijuus. Esimerkiksi **Norman Mailer** typisti **Marilyn Monroen** tunnetussa luonnehdinnassaan “häntä tuijottavien halujen peiliksi” – fantasioiden heijastuspinnaksi, joka muuttaa muotoaan kuin mikäkin Rorschachin musteläiskä aina katsojasta riippuen. Feministit ovat sittemmin muistuttaneet, ettei Monroe suinkaan ollut mikään tyhjäpää vaan kovan luokan lukija, jonka suosikkikirjoihin lukeutui **James Joycen** *Ulysses*, tuo vakavastiotettavan mieskaanonin kiihottava kulmakivi. Ajatella, kaunis nainen lukee!

> *“Lamarr oli todellinen multipotentiaali: hän keksi taajuushyppelyn.*

Onko nimi **Hedy Lamarr** teille tuttu? Siinä vasta erityislaatuinen diiva! Lamarr oli todellinen multipotentiaali: hän keksi taajuushyppelyn, jota

käytettiin natseja vastaan käydyssä sukellusvenetaistelussa, ja joka nykyään toimii pohjana esimerkiksi wifi-verkolle; hän oli ensimmäinen nainen, joka näytteli valkokankaalla orgasmia; hän lainasi kasvonsa Kissanaiselle ja esiintyi lukuisissa elokuvissa, minkä lisäksi hän uransa myöhemmässä vaiheessa myös tuotti itse joitakin filmejä. Hengästyttävää!

Turha silti kuvitella, että Lamarrille olisi jaettu kokonaisvaltaista glooriaa – julkinen tunnustus teknologisesta keksinnöstä hänelle myönnettiin vasta kolme vuotta ennen kuolemaa. Sotavuosina Lamarrille keksittiin tärkeämpää puuhaa: hän pääsi keimailemaan rahankeruutarkoituksessa kiimaisille sotilaille. Menetelmä olikin tuottoisa, sillä sen avulla kerättiin kasoittain dollareita sotatalouden vahvistamiseksi.

> *“Edes plastiikkakirurgin leikkauspöydällä Lamarr ei pelkistynyt kohteeksi, vaan otti osaa*

uudenlaisen kauneuskirurgian innovointiin.

Viimeiset vuotensa Lamarr vietti kotiinsa eristäytyneenä, pitäen ulkomaailmaan yhteyttä lähinnä puhelimen välityksellä. Kuinka sietää oman nuoruutensa valumista hiekkaan, jos koko maailma on kyennyt osoittamaan arvostustaan vain ulkoisen vetovoiman perusteella? Lamarrille tehtiin myöhemmällä iällä lukuisia kauneusleikkauksia, joista monet epäonnistuivat. Huomionarvoista on, että edes plastiikkakirurgin leikkauspöydällä Lamarr ei pelkistynyt kohteeksi, vaan otti osaa uudenlaisen kauneuskirurgian innovointiin.

Olipa kyse sitten sanan kirjaimellisesta tai metaforisesta ymmärryksestä, performoimista voidaan pitää diivalle ominaisena toiminnan ja olemisen muotona. Diiva ottaa kulloisenkin näyttämönsä haltuun suurieleisesti ja anteeksi pyytelemättä – tai vaihtoehtoisesti piiloutuu katseilta täysin. Mutta vaikka diiva kykenee kantamaan itseään näyttävästi, hän ei pysty määrittämään saamaansa vastaanottoa. Kaikki yleisöt eivät ole valmiita tai halukkaita ottamaan diivaa vastaan.

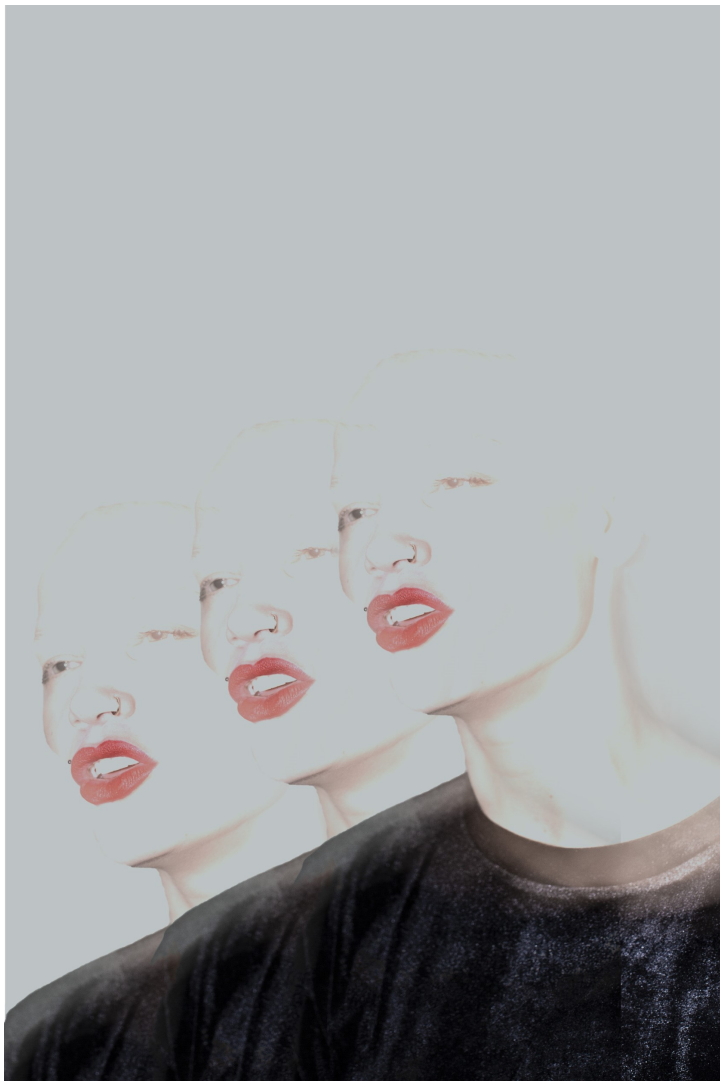

Haussa: täydellinen altavastaaja

> ***Nero***. *Emmekö me ole sopineet että juuri sellaista maailman ja toiminnan määrittelyä me pyrimme välttämään?*
> –Monika Fagerholm (*Diiva*)

Kaikki historian väärinymmärretyt naiset (ja voi – meitähän riittää!) eivät suinkaan ole olleet viattomia, joka suhteessa täydellisiä patriarkaatin sortamia uhreja. Obsessio puhtaiden altavastaajien etsimiseen ja heidän ansaitsemansa kunnian palauttamiseen on pahimmillaan karhunpalvelus. Seksistisestä

vähättelystä siirrytään kritiikittömään ylistämiseen, jossa korkeimman kruunun saa eniten kärsinyt sankaritar.

Kehystäessään estradille astuneen naisen vain seksistisestä näkökulmasta, tulee patriarkaatti samalla rajoittaneeksi mahdollisuuksia diivan toiminnan kriittiseen tarkasteluun. Diivojen puolustajat ajetaan niin ahtaalle, ettei heille jää muuta mahdollisuutta kuin huutaa: Hedy Lamarr oli nero! Marilyn Monroe oli nero! Kuka tahansa patriarkaatin vähättelemä mutta silti ajatteleva nainen – nero!

> *Unohdamme kysyä itseltämme, mistä tarpeemme nerojen etsimiseen ylipäätään kumpuaa.*

Puolustaessamme unohdettujen, vähäteltyjen ja objektivoitujen naisten kunniaa unohdamme kysyä itseltämme, mistä tarpeemme nerojen etsimiseen ylipäätään kumpuaa. Hyvistä tarkoitusperistä huolimatta on helppo päätyä samanlaiseen ansaan kuin sovinistit, jotka eivät suostu katsomaan kohdettaan kuin yhdestä, ankeasta näkökulmasta. Oma kulmamme saattaa olla laajempi ja valokeilan hohde ylevöittävämpi, mutta kokonaisuutta emme silti tavoita. Epämiellyttävä ajatusleikki: entäpä jos Instagramin inspiroivat kuvat Marilyn Monroesta kirjojen keskellä, **Arthur Milleriin** syventyneenä, ovat vain jatkumoa halujen peilaamiselle, tällä kertaa vain edistyksellisemmässä valossa?

Sillä juuri nähdyksi tulemisen diiva ansaitsee. Ei vain uhrina tai esineenä, särmiltään hiottuna pyhimyksenä tai halveksunnan kohteena, vaan moniuloitteisena toimijana; sekä kaunottarena, hirviönä että näiden välimuotona. Näkyville asettuminen tarkoittaa altistumista monenlaisille katseille, joista kaikki eivät ole mairittelevia. Estradille nouseminen on kritiikin kohteeksi asettumista.

Kohottakaamme kritiikin malja!

‘Kritiikki’ viittaa käsitteenä paitsi arvostelu- myös erottelukykyyn. Kirjallisuudesta saati muusta taiteesta on vaikeaa esittää näkemystä, mikäli teoksen eri ominaisuuksia ei eritellä tai kriitikolta puuttuu ymmärrys siitä traditiosta, mistä teos sekä ammentaa että pyrkii erottautumaan. **Maria-Liisa Nevala** kirjoittaa suomalaisen naiskirjallisuuden historiikissa *Sain roolin johon en mahdu* (1989), kuinka

kyvyttömyys ymmärtää tätä traditiota on ollut sukupuolittunut ongelma. Nevalan mukaan “naiskirjailijat ovat tunteneet printeen paremmin kuin heidän kriitikkonsa, jotka harvoin ovat osanneet lukea tätä sisäistä viestintäjärjestelmää”.

Ei ole syytä väittää, etteivätkö (mies)kriitikot kykenisi ymmärtämään “naiskirjallisuuden” lähtökohtia niin halutessaan. Mutta keneltä tuota ymmärtämisen halua ja taitoa löytyy? Traditioiden runsauden hyväksyminen ei aina ole sellainen itsestäänselvyys kuin haluaisi ajatella. Yksi tuoreudessaan surullisen kuuluisa esimerkki tästä on **Antti Hurskaisen** yhteiskritiikki **Koko Hubaran** ja **Timo Hännikäisen** esseeteoksista, jossa Hännikäisen tekstiä luonnehditaan “uljaaksi sanataiteeksi”, mutta Hubaran teksti leimataan epäonnistuneeksi ilman kunnollista yritystä ymmärtää Hubaran estetiikan lähtökohtia.

> *“Myönnetään: diivojen tuotokset eivät aina väistämättä ole*

taiteellisesti korkeatasoisia.

Nevalaa siteerataksemme: “Näyttäisi myös siltä, että kun nainen tavoittelee uutta ilmaisua, se useammin kuin miesten kohdalla leimataan taitamattomuudeksi hallita yhtenäistä muotoa. Yritykset murtaa kirjallinen konventio on helposti ymmärretty naisten kohdalla osaamattomuudeksi.” Hubaran esseistiikan osalta tätä vastaanotossa tapahtuvaa ohipuhuntaa on analysoinut ansiokkaasti esimerkiksi **Aura Sevón**. Hän kirjoittaa: “on turha viuhutella punakynää, jos kerran valtakielen normien säröyttäminen ja ilmaisun haltuunotto kirjoittajan omista lähtökohdista käsin on yksi hänen keskeisiä pointtejaan”.

Tietenkään mikä tahansa purkaus kohti tradition aallonmurtajaa ei vielä yksin riitä ansioksi sinänsä. Myönnetään: diivojen tuotokset eivät aina väistämättä ole taiteellisesti korkeatasoisia. Ongelma piilee yksinkertaisesti siinä, että taidetta ja kirjallisuutta pyritään arvostelemaan asteikolla, mihin mahtuminen ei ole ollut diivan tarkoitus. Asetelmasta kärsii erityisesti feministinen taide- ja kirjallisuuskritiikki, joka ei saa suunvuoroa uhriutuvien miesten vaikerrukselta ja jatkuvilta vähättely-yrityksiltä. Toisaalta myös feministeiltä vaaditaan keskinäistä tukea ja hehkutusta tilanteessa kuin tilanteessa, mikäli haluaa välttää tulemasta luetuksi misogyynisen

ajattelun sisäistäneeksi selkäänpuukottajasiskoksi.

> *Toisaalta myös feministeiltä vaaditaan keskinäistä tukea ja hehkutusta.*

Todelliset diivat kykenevät kuitenkin ruotimaan toistensa töitä jopa piinallisen yksityiskohtaisesti ja käymään väsymättä esteettis-poliittisia kiistoja, voidakseen sen päätteeksi korkata yhdessä pullon hienointa shampanjaa. On jo korkea aika päästä eroon siitä väsyttävästä käsityksestä, jonka mukaan kaikkien feministien olisi nautittava samanlaisesta taiteesta. Skål!

Esirippu laskeutuu

Uskokaa tai älkää, mutta monia diivoja on kautta historian yhdistänyt halu maleksia valokeilan katveessa. Jo aiemmin käsitellyn Hedy Lamarrin

ohella näyttelijä **Marlene Dietrich** sekä edesmennyt suomalainen teatteridiiva **Kyllikki Forssell** ovat esimerkkejä hahmoista, jotka julkisuudessa saamansa huomion vastapainona ovat pitäneet visusti kiinni yksityisyydestään sekä toisinaan vetäytyneet julkisuudesta tyystin.

Diivojen hienoista itsekeskeisyyttä, taipumusta hellyyden puutteeseen tai häijyyttä ei voi kieltää. Kiistatta Duras, joka kieltäytyy kokonaan puhumasta rakastajansa kanssa, tekee hänestä objektin. Eikä Mamacita ole yhtään parempi! Hän kohtelee julmasti kodissaan työskenteleviä palvelijoita, jotka ovat hänen diktatuurinsa armoilla henkisesti ja taloudellisesti. Vastaavia epäimartelevia anekdootteja diivoista löytyy maailman sivu.

> *“Vaikka diivan transgressiivisuus yhtäältä avaa poliittisen toiminnan mahdollisuuksia, se toisaalta myös*

kaventaa niitä.

Ja vaikka diiva pyrkisikin toisinaan piilottelemaan piirteitään milloin naamioiden, milloin “sminkin”, valojen ja puvustuksen ja milloin kirjallisen tuotantonsa, kodin varjojen tai jopa kuoleman taakse, tunnetaan diiva silti useimmiten juuri kohtalokkaista kasvoistaan. Sen yksilöllisempää tunnistetta on vaikea keksiä. Vaikka diivan transgressiivisuus yhtäältä avaa poliittisen toiminnan mahdollisuuksia, se toisaalta myös kaventaa niitä pelkistämällä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kimaltavan yksilösankarin hahmoon.

Jos tässäkin esseessä mainitut diivat istutettaisiin saman illallispöydän ääreen, olisivat he pian iloisissa riidoissa keskenään. Mikä raivostuttava seurue! Siinä he kilistelisivät ja möyhentäisivät maaperää tulevien piikikkäiden ruusujen ja värinokkosten kasvualustaksi. Ehkäpä maankuoren läpi pääsisi jopa versoamaan laji, jollaista ei sen kamaralla olla kuunaan nähty. Ilonpidon keskellä illallissalin ovelta kuuluu raivokas kolkutus ja huuto. Kuinka moni paikkansa ansainnut jäi taas ulkopuolelle, kun valkoisessa akatemiassa marinoituneet seremoniamestarit lähettelivät kutsuja puutteellisista osoitekirjoistaan? Tämän jo tiedätte: Jokainen, joka yrittää määritellä diivan, on tuomittu epäonnistumaan. Yrittämästä emme voi lakata, mutta

oppikaamme jättämään ovet ja ikkunat levälleen sekä kulkemaan niistä myös itse.

”Extravaganza-voimaa!”, toivotamme huulisynkassa drag queen -imperiumin luoneen **RuPaulin** kanssa. Shown on loputtava, jotta se voi alkaa taas uudestaan.

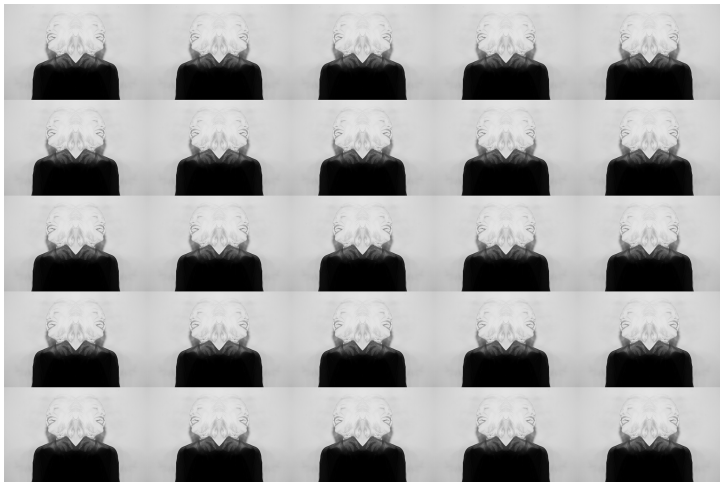

Maata kohti eli erään emansipaation ikiomat aakkoset

Taija Roiha

Aina toisinaan asiat aivan yksinkertaisesti etsiytyvät toistensa läheisyyteen. Minä yksin mielipuuhani parissa, laahaan kirjaston hyllyjen välissä antaen katseeni kiertää. L:n kohdalla *Rakastuneita naisia* esiin nostettuna tärppinä, ja välittömästi mieleeni palautuu edellinen keskustelu ystäväni kanssa, jossa hän muistutti minua *Lady Chatterleyn rakastajan* olemassaolosta. Hurmaannun peniskeskeisen erotiikan väliin kirjoitetuista riveistä, jotka kertovat lisääntymisen koneellistamisesta ja ruumiiden muuttumisesta savukiehkuroiksi. Mietin, miten voisin itse unohtaa kehoni muuttumalla koneeksi.

D.H. Lawrence oli teknologiavastainen protofasisti, jonka monia poliittisia kantoja voitaisiin luonnehtia nykykielellä vähintäänkin ongelmallisiksi. Hänen tarkoituksenaan tuskin oli saada millenniaalisukupolveen kuuluvaa feministiä ilakoimaan koeputkihedelmöityksestä. Hän teki sen kuitenkin.

> *Otan Lawrencen ivaaman koeputkinaisen ja teen siitä Neitsyt Mariani.*

Olen koko elämäni lukenut asioita vastakarvaan ja oppinut nauttimaan siitä. Ajattelen sen olevan eräänlainen kieltäytymisen muoto. Kieltäydyn tunnustamasta kirjallisen tekstin tai elokuvan misogynististä merkitystä ja luen sen siten tyhjäksi. Se katoaa, häipyy, ja minä valtaan tilan itselleni, luen merkitykset uudestaan. Otan Lawrencen ivaaman koeputkinaisen ja teen siitä Neitsyt Mariani. En rakentaakseni maailmaani

miesten varaan, vaan ottaakseni heiltä pois sen vallan, joka ei ole heille koskaan edes kuulunut.

*

Kirjallinen sivistykseni on täynnä kiusallisia aukkoja, joita paikkaan vähin äänin yksi kerrallaan ("Suhteeni kirjallisuuteen = nonexistent", kuten ihailemani Diiva asian sanoittaa.) En ajatellut osaavani lukea tuhansien tasankojen leveydelle levittyvää kiemuraista aluskasvillisuutta, en perusrakenteita enkä liiemmin siitä nousevia jykeviä huippuja. Vetelehdin laitamilla ja tartuin joihinkin helppoihin yksityiskohtiin, nousin koristeellisiin omenapuihin. Sieltä löysin kaltaiseni.

En sano tätä kieriskelläkseni häpeässäni ja omassa surkeudessani vaan todetakseni asiat niin kuin ne ovat. Hieman kierosti, mutta kuitenkin. Olen oman tarinani äärimmäisen epäluotettava kertoja.

> *(ruusuobsessioni juuret ulottuvat kauas)*

Lapsuudenkodissani oli valtava kirjahylly, jonka sisältö koostui baarikaapista, valokuva-albumeista, *Mobilisti*-lehdistä, kahdesta eri

tietosanakirjasarjasta ja kolmestakymmenestä erilaisesta *Tuntemattoman sotilaan* painoksesta. Kaiken kaikkiaan kirjoja oli paljon, mutta niiden kannet eivät eronneet toisistaan. Mielikuva kirjahyllystä sekoittuu Twitter-profiiliini, jonne jaan 5. toukokuuta 2018 kuvan **Karl Marxista** saatteella: ”Cause we are living in a material world, and I am a material girl.” Mä en tiedä *Pääomasta* mitään, mutta ainakin minulla on hyvää tahtoa ja jäljittelyn taito. Paljon onnea rakas Karl, xo xo!

*

Olen hakenut oikeaa tapaa ottaa paikkaani siitä lähtien, kun ensimmäisellä luokalla peruskoulussa harjoittelin karateliikkeitä laittaakseni pojille kampoihin. Oli syksy, viileää. Muistan edelleen, millaisia hanskoja käytin: neulossormikkaita, johon oli kirjailtu kukkakuvioita, ja rystysten kohdalle ommeltu pinnasta kohoavia ruusunnuppuja jäljittelevät yksityiskohdat (ruusuobsessioni juuret ulottuvat kauas). Kun ensimmäisen kerran annoin nyrkkini halkoa poikien edessä ilmaa, en saanut osakseni ihailua vaan naurua. Ruusuin koristellut lapsenkädet eivät onnistuneet synnyttämään uhkaavaa vaikutelmaa.

En erehtynyt enää koskaan kuvittelemaan kykeneväni harrastamaan kamppailulajeja, mutta toistin silti saman virheen tuhat kertaa.

Tuhat kertaa minä saamassa tarpeekseni poikien määräämistä säännöistä, tuhat kertaa minä asettumassa vastaan. Tuhat kertaa pojat nauramassa takaisin. Tuhat kertaa minä mukautumassa heidän naurunsa tahtoon. Mutta nyt en taida enää jaksaa.

*

On aika laskeutua alas puusta. Otan kiitollisena vastaan sieltä löytämäni valkoisen musteen, mutta värjään sen punaiseksi. Alan imeytyä maahan, lammikkoon, josta ei osaa sanoa, onko se verta, mustetta vai hologrammi. En jaksa enää välittää: miksi olla kaunis, jos voi olla subliimi? Tällä kertaa aion kulkea pohjaan saakka.

Diiva sylkee utopioita

Riikka Ala-Hakula

Luon diivan hahmolle liikkuvuutta, joka tapahtuu sisäisen avaruuden ja ulkoisen todellisuuden välillä. Diiva ei pääse objektivoinnin ongelmasta, ellei hänelle suoda sisäistä todellisuutta. Se ei aina näy tyylissä, kehossa tai elkeissä ilman perinpohjaisen tarkkaa katsetta.

Vastaukseksi hän saa useimmiten hiljaisuutta.

Kiinnostava on hetki, jolloin diiva avaa suunsa juuri monikossa, polyfonisena, myös muiden äänet kuulevana, myyttisenä olentona ja sylkee ajattelunsa ja kuvitelmansa patriarkaatin päälle. Vastaukseksi hän saa useimmiten hiljaisuutta. Jos tasaveroinen olento vastaa hyvin, diiva kuuntelee ja keskustelu tai jopa ystävyys voi alkaa.

Sisäisellä ulottuvuudella tarkoitan sitä, mitä kutsutaan diivan minuuden perustaksi, hänelle suodun havainnon avaruudeksi ja rajoiksi, fantasmaattisten vaikutelmien ja kuvien virraksi, ennakkoaavistusten, herkkyyden, intuition, unien, rakkauden ja kauhukuvien kolkaksi, mutta erityisesti mielikuvituksen alueeksi.

En kirjoita pelkästä älyn alueesta, koska rationalistit saisivat siitä niin monta sulkaa hattuunsa. ”Kuvittelen, siis olen”, olen kuullut diivojen kuiskivan erinäisten akateemisten ja poliittisten instituutioiden käytävillä, puistoissa, kampaamoissa, asuntovaunuissa, lähiöiden alikulkutunneleissa, öisien hengästyttävien ja unohtumattomien tunteellisten keskustelujen lomassa sekä hikisten ja maailmaa muuttavien bileiden keskellä.

> *“Se edellyttää sääntöjen ulkopuolelle asettumista vastuullisesti.*

Kun halutaan mitätöidä jonkun ihmisen kokemusmaailmaa yleisesti hyväksytyllä tavalla, sanotaan: ”Mitä sinä oikein kuvittelet?” ”Se mitä sanot, on mielikuvituksen tuotetta!” Näissä

ilmauksissa ohitetaan kuitenkin se tosiseikka, että kautta filosofian historian mielikuvitus kuvataan sielun osaksi, joka yhdistää muistin, älyn ja aistihavainnon avulla saavutetun käsityksen todellisuudesta.

Mielikuvitus on kyky, kikka tai väline, jonka avulla kuvitellaan vallalla olevan arkitodellisuuden ehtojen yli.

Mielikuvituksen käyttö on yksityisen ja julkisen poliittisen kontrollin kahlitsemaa, koska se uhkaa aina radikaalisti olemassa olevaa valtajärjestelmää ja sen normeja. Se edellyttää sääntöjen ulkopuolelle asettumista vastuullisesti. Se myös vavisuttaa yksityisiä ihmissuhteita määritteleviä rajoja, kuten rakkautta tai halua, joita on mahdollista tuntea. Se sekoittaa roolien pakan, josta voi valita, millaisia ominaisuuksia haluaa työssä tai ihmissuhteissa edustaa.

Mielikuvitus paljastaa, että konservatiivisessa perinteessä mielettömiä sukupuolittuneita sääntöjä toistetaan päivästä toiseen juuri nyt, juuri minun, sinun, meidän ja teidän toimesta. Ellemme valitse tehdä toisin! Useat valitsevatkin kunniakkaasti muuttaa maailmaa siltä osin, joka on itse kullekin mahdollista. Siinä ei lopulta ole mitään idealistista, vaan paremminkin se on ainut vaihtoehto elää.

> *“ Luoda utopioita,*

tehdä taidetta,
vitsailla,
nauraa
lainsäätäjille,
rakastaa ja
vihata,
laiskotella ja
hullutella.

“Rakkaus ei ole riippuvaisuutta tai seksiä, vaan ystävyyttä – – sillä ystävyys perustuu arvostukseen, ei halveksuntaan”, kirjoittaa **Valerie Solanas**. Tämä on radikaali tulokulma rakkauteen kapitalistisessa järjestelmässä. Se muuttaa käsitystä siitä, kuka on rakkauden arvoinen ja miten rakkautta voi kontrolloida poliittisesti. Järjestelmä vastustaa rakkauden erottamista seksistä, koska se perustuisi silloin objektivoinnin sijaan nähdyksi tulemiselle ja kunnioitukselle.

Diivan tehtävä on aloittaa mielikuvitusleikkejä, tajuta niiden valtava poliittinen voima, luoda utopioita, tehdä taidetta, vitsailla, nauraa lainsäätäjille, rakastaa ja vihata, laiskotella ja hullutella joko kissankullalla koristellussa

vuokra-asunnossa tai hulppeassa omistuskartanossa.

Pyyntöni on selvä: ”Puhu minulle niin kuin rakastavaiset puhuvat toisilleen”, riippumatta siitä millaisissa rooleissa kohtaamme. Sillä ainut sosiaalisen elämän perusteltu syy on luoda vaihtoehtoisia todellisuuksia.

Valokuvat: Evelin Kask. Kuvissa esiintyy indie-artisti Leeko.

Juttu on ilmestynyt Nuoren Voiman Kumppanit-numerossa (6/2019). Tilaa lisää ekstravaganzaa kotiin kannettuna täältä.

Kirjallisuus ja lähteet

Beauvoir, Simone de: *Toinen sukupuoli*. Tammi, 2011 (1949). Suom. Iina Koskinen, Hanna Lukkari ja Erika Ruonakoski

Beauvoir, Simone de: ”Kokemuksistani kirjailijana”. Teoksessa Onko Sade poltettava ja muita esseitä. WSOY, 2007. Suom. Erika Ruonakoski

Cixous, Hélène: *Medusan nauru ja muita ironisia kirjoituksia*. Tutkijaliitto, 2013 (1975). Suom. Aura Sévon ja Heta Rundgren

Cixous, Hélène. ”When I do not write, it is as if I had died”. Teoksessa Sellers, Susan (toim.): *White Ink: Interviews on Sex, Text and Politics*. Aucumen, 2008. Suom. Elizabeth Lindley

Colette: *Chérin loppu*. Gummerus, 2001 (1926). Suom. Marja Haapio

Dietrich, Marlene: *Berliinitär*. Otava, 1990 (1987). Suom. Marja Kyrö

Duras, Marguerite: *Kirjoitan*. Like, 2000 (1993). Suom. Annika Idström

Dvoskin, Michelle: "Embracing excess: The queer feminist power of musical theatre diva roles." Studies in Musical Theatre 10:1, 2016

Fagerholm, Monika: *Diiva*. Otava, 2000 (1998). Suom. Arja Tuomari

Gammel, Irene: *Paroness Elsa: Gender, Dada and Everyday Modernity*. The Mitt Press, 2002

Holiday, Billie: *Lady Sings the Blues*. Harlem Moon, 2006/1956.

Lindstedt, Laura: *Ystäväni Natalia*. Teos, 2019.

Nevala, Maria-Liisa (toim.): *"Sain roolin johon en mahdu": Suomalaisen naiskirjallisuuden linjoja*. Otava, 1989

Pablo, José: *Mamacita*. Dokumentti, 2018

Patmore, Coventry : "The Angel in the House", 1854–1862, http://www.gutenberg.org/files/4099/4099-h/4099-h.htm

Sevón, Aura: "Ruskeat Tytöt". *One Quart Magazine*. https://onequartmagazine.com/books/07/2017/ruskeat-tytot/

Solanas, Valerie: *SCUM-manifesti*. Savukeidas, 2011 (1968). Suom. Suvi Auvinen

Thurman, Judith: Colette – Intohimon salaisuudet. WSOY, 2001 (1999). Suom. Anna-Maija Viitanen

Woolf, Virginia: *Oma huone*. Tammi, 1980 (1929). Suom. Kirsti Simonsuuri

Woolf, Virginia: ”Professions for women” In Barrett, Michèle (edit.): *Virginia Woolf: Women & Writing*. The Women’s Press Ltd, (1979)

Twiittaa **Jaa**

Esseet

Lisää esseitä

TOIMITUS

MEDIATIEDOT

ANNA PALAUTETTA

MAINOSTAJALLE

KIRJOITTAJALLE

NUOREN VOIMAN LIITTO
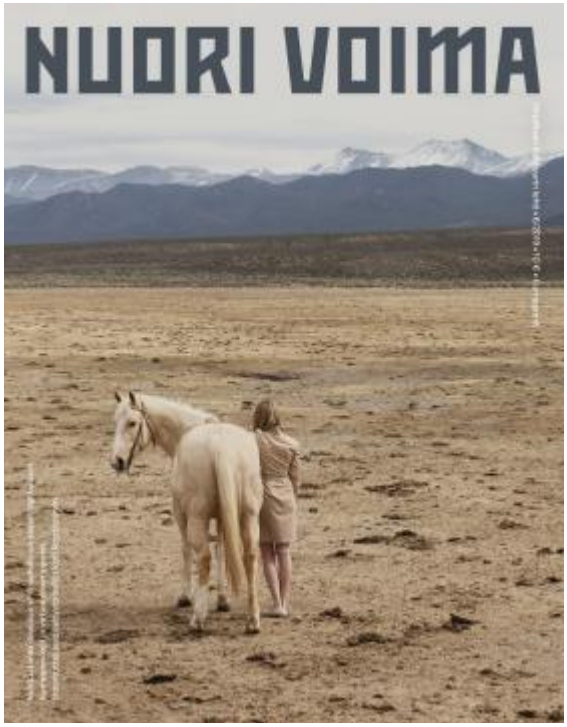
Lue näköislehti